

KÖNYVISMERTETÉS.

N. J. Apostolescu : *L'influence des romantiques français sur la poésie roumaine*, Paris, 1909, Champion, XXIV + 420.

A francia romanticizmus széles hullámokat vert s nyomában az európai népek irodalmában gazdag költészet sarjadt. A *Kisfaludy-Társaság* nemrégén pályadíjat tűzött arra a kérdésre, milyen hatással volt a francia romanticizmus költészetünkre, mert *Cserhalmi Hecht Irén* és *Kont Ignác* fejtegetéseivel erre a hatásra nem derült teljes világosság. A pályázat eredménytelen maradt. Arra, hogy ezt a kutatást a jövőben milyen irányban lehet elvégezni, több tekintetben tanulságos példával szolgálhat a jeles készültségű *Apostolescu*, ki a román irodalomban nyomozza a francia romanticizmus befolyását.

Faguet-nek, az európai hírvé kritikusnak a könyv elé írott lapjai nagy elismeréssel szólnak »a kitűnő könyv« értékes eredményeiről. Valóban, *Apostolescu* a philologiai módszer pontosságával kutat s könyve az okulások gazdag forrása.

Előszavában röviden megemlékszik *Odobescu*-ról *Russo*-ról, *Hrisoverghi*-ről, *Cretianu*-ról, *Grande*-ről, *G. Sion*-ról, *Bolliac*-ról, *Rosetti*-ről, *Negri*-ről, *Corradini*-ről, kik, noha munkásságukon érzik a francia romanticizmus hatása, nem érdemlik meg a behatóbb taglalást. *Apostolescu* a román irodalomnak csak a *representativ* íróival foglalkozik.

Jellemzi a francia romanticizmust. Vizsgálja a romanticizmusra vonatkozó különböző meghatározásokat. Kutatja a francia irodalom szerepét a régebbi román műveltségben. A francia forradalom megindulakor *Valachiában* és *Moldvában* szívesen olvassák a nagy francia költőket. Erősen hat a szabadság eszméje is. Ennek a szellemnek a hatása érzik *Beldiman* és *Cronachi* költeményein. Foglalkozik még *Văcărescu*-val, *Momuleanu*-val, hogy pontos képet rajzoljon a francia irodalom hatásáról a romanticizmus korszaka előtt. Kiemeli, hogy 1834-ben román földön *Lamartine* mellett *Molière* és *Voltaire* is divatos volt. Művelődéstörténeti szempontból nagyon értékes a francia-román kapcsolatok kimutatása. Aprólékosan kutatja mindazokat a mozzanatokat, melyek francia hatásról tesznek tanubizonyságot. Pontosan közli, milyen francia folyóiratokat olvastak. Utal arra is, hogy többen fiatal éveiket Franciaországban töltötték, hol a romanticizmus szelleme hatotta át őket. Így *Aleksandri* 1834-től 1839-ig Párizsban él. *Depărățianu*-ra is

erősen hatott franciaországi tartózkodása. Kielezi, hogy *Alecsandri* és *Bolintineanu* utazgatásaira befolyással volt a francia romanticizmus. Megállapítja, hogy a francia romanticizmus befolyása csupán annak a francia hatásnak a folytatása, mely a XVIII. század közepe táján indul meg.

Elemzi *Heliade Radulescu* fordításait és utánzásait. *Egy éjszaka a tãrgoviștei romok között* című költeményét behatóan taglalja s arra utal, hogy Lamartine *Ischia*-ja sugalmazta, míg *A lidércz Lamartine* és *Chateaubriand* együttes hatására vall. Kiemeli, hogy Heliade-ra a kisebb romantikus költők is hatottak. Kutatja a Hugo-nyomokat is Heliade költészetében. Ezt a hatást a költői nyelv egy-két mesterfogásában, különösen az ellentétek kedvelésében látja.

Basile Cãrlova költészetében is nyomozza Lamartine hatását. Utal *G. Alexandrescu* költészetében is Lamartine hatására. De mint Heliade-ra és Cãrlovara, úgy *Alexandrescu* Lamartine-en kívül még Volney is hatott (*Bűcsű Tãrgoviștetől*). Jól látja, hogy *Alexandrescu* *Sainte-Beuve* és *Chateaubriand* is megihleti.

Majd *C. Stamati*-val és *C. Negruzzi*-val foglalkozik, kik a francia romantikusokat fordították. *Stamati* Hugo-t, *Lamartine*-t és *Vigny*-t ülteti át s néhány költeményben utánozza őket. De nincs lyrai heve. Fordításaiban és utánzásaiban — hangoztatja *Apostolescu* — *Stamati* hamis úton jár.

Kimutatja, hogy *Negruzzi Prosper Mèrimée* hatására írta novelláit. Ezt észrevette már *Alecsandri* is. *Apostolescu* arra utal, hogy *Negruzzi* prózájában érzik a francia romantikusok hatása. Francia példákön buzdúlva *Negruzzi* a román krónikákhoz fordul. Alkalmas tárgyakat talál bennök. *Negruzzi* egyik költeményében (*Potopul*) *Apostolescu* *Vigny Déluge*-ének hatását látja. *Negruzzi* Hugo *Ballades*-jait lefordítja. Ezeket a fordításokat *Apostolescu* verstani szempontból vizsgálja behatóan.

Nagyon gondos fejezetet szentel *Bãlcescu*-nak. *Bãlcescu Cântarea Romaniè*-jében *Apostolescu* kimutatja *Lammenais* és *Chateaubriand* hatását. Észreveszi, hogy B. zenei nyelvének művészi csiszoltsága a francia romantikusok modoráról tanuskodik. Kielezi, hogy B. egyik történeti művében *Michelet* hatására utalhatunk.

Bolintineanu egyik költeményében (*Fiatal leány a halottaságyon*) *André Chénier* hatását látja, de rámutat a különbségekre is. Megállapítja, hogy a *Chénier* szolgáltatta tárgyat *Bolintineanu* *Lamartine módján* dolgozta fel. *Bolintineanu* költeményeiben nem volt nehéz kimutatnia *Hugo* és *Lamartine* hatását. »Annyira *Lamartine* tanítványának ismerik *Bolintinean*ut, — mondja *Apostolescu* — hogy mindenki beszél erről a befolyásról sőt olyan bírálók is, kik úgy tünnek fel, mint a kik rosszul ismerik a nagy francia költőt (211). *Apostolescu* részletes összevetésekkel igazolja *Lamartine* hatását. *Hugo* befolyását kevésbé fontosnak tartja, annál jelentősebbnek a *Gérard de Nerval*-ét és a *Th. Gautier*-ét, *Apostolescu* rámutat egyéb hatásokra is. *Bolintineanu* verselésében a változatosságot *Hugo* és *Gautier* befolyásának tulajdonítja.

Nicoleanu *In memoria*...-jában *Hugo* és *Chénier* hatására, az *Elveszett illusio*-ban *Musset*-modorra mutat, míg *Nicoleanu* egyéb költe-

ményeiben Apostolescu szerint *Lamartine*-re, *Hugo*-ra és *Vigny*-re utaló ráemlékezések nyomozhatók ki.

Gondosan tárgyalja *Depărăținu* és *Gautier* viszonyát. Utal még *Baudelaire* hatására is. Dep. hispanismusát nemcsak a költő spanyolországi utazásának tulajdonítja, hanem a francia romantikusok sugalmazásának is.

Megállapítja, hogy *Musset* *Octave*-jének az eszméit a XIX. század román irodalmában a legjellemzőbben *M. Zamfirescu* képviseli. Észreveszi, hogy *Zamfirescu Marie*-jén *Musset Rolla*-jének a hatása érzik. *Musset* hatására vall *Zamfirescu Irena*-ja is. Az angol *Byron* hatása épen úgy kimutatható *Z.* költészetében, mint egyes kisebb jelentőségű, francia romantikus költőké.

N. Scurtescu drámáiban is rámutat a romantikus szellemre.

Majd azt fejtegeti, hogy *Vasile Alecsandri* természetérzésén *Rousseau*, *B. de Saint-Pierre* és *Chateaubriand* szelleme érzik. Általában *V. Alecsandri*val túlon túl aprólékosan foglalkozik. *Alecsandri* egyik költeményében (*A Rajna esése*) rámutat *Lamartine* és *Hugo* hatására. *Alecsandri Despot-Vodă* című drámáját is gondosan elemzi. Megállapítja, hogy *Despot* monológjai és álmodozásai *Hugó Hernani*-jára és *Burgraves*-jára emlékeztetik az olvasót. *Alecsandri Ovidius*-ában *Chateaubriand*-hatást lát. Gondos a *V. Hugo*-nyomok fürkészése is.

Szépen elemzi, hogy *B. P. Hasdeu* szívesen foglalkozik *Michelet*-vel. *Hasdeu Răsvan și Vidra* cz. történeti drámájában rámutat *V. Hugó Ruy Blas*-ának és *Hernani*-jének a hatására. A *Dumnedeu*-ben *Gérard de Nerval* befolyását taglalja.

Hasdeu Júlia költészetében utal *Musset* és *Vigny* hatására. Gondosan elemzi *Hugo* és *Lamartine* hatását. Jól látja, hogy a parnassei iskola költőinek, különösen *Sully-Prudhomme*-nak sokat köszönhet *Hasdeu Júlia*.

Apostolescu könyve eredményei gazdaságával valóban kiválik. Noha sokszor terjedős s nem egyszer olyan mozzanatok is tárgyaltak, melyek tárgyával kevésbé függnek össze, viszont a francia romantikus költészet hatását tudományos pontossággal sikerült megállapítania. Még a verstani tényezőkre is nagy gondot fordít. *Apostolescu* könyve újabb bizonyosságot szolgáltat a francia irodalom irányító szelleméről, mely a maga lenyűgöző erejét csaknem egész Európa irodalmával érezte.

ELEK OSZKÁR.